

بنیاد علمی و فرهنگی حیات/۳

## نظارت استصوابی

حجت الاسلام والمسلمین دکتر عباس نیکزاد  
دانشیار دانشگاه علوم پزشکی بابل



سپهر



کتابروم

## نظارت استصوابی

دکتر عباس نیکزاد

ناشر: دفتر نشر معارف (وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها)  
طراحی جلد: ابوالفضل رنجبران؛ صفحه آرایی: سجاد شریفی  
نوبت چاپ: اول؛ ۱۳۹۳  
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه  
قیمت: ۳۷۰۰ تومان  
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۶۱۲-۷

■ پایگاه اینترنتی: [ketabroom.ir](http://ketabroom.ir)  
■ نشانی اینترنتی: [info@ketabroom.ir](mailto:info@ketabroom.ir)

سرشناسه: نیکزاد، عباس، ۱۳۳۷ -  
عنوان و نام پدیدآور: نظارت استصوابی / عباس نیکزاد.  
مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها،  
دفتر نشر معارف، ۱۳۹۳.  
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص: ۱۹×۱۱، ۵ س. م.  
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۶۱۲-۷  
وضعیت فهرست نویسی: قیبا  
یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس.  
موضوع: نظارت استصوابی - پرسش‌ها و پاسخ‌ها  
شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر  
نشر معارف  
رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۸۶ ن ۵ / آ ۱۷۸۹ JQ  
رده بندی دیویی: ۳۲۸ / ۵۵۰۷۳  
شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۱۴۶۹۲

❖ نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است ❖

## فهرست

- پیشگفتار..... ۷
- پژوهشی در مسأله نظارت استصوابی..... ۱۳
- پاسخ به پرسش‌ها و شبهات..... ۲۵
- نقد و بررسی یک سخن در ردّ نظارت استصوابی..... ۹۳
- دفاتر نظارتی شورای نگهبان در ترازوی قانون..... ۱۰۵

## پیشگفتار

ویژگی بنیادی انقلاب اسلامی ایران نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در سده اخیر، مکتبی و اسلامی بودن آن است. ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضد استبدادی مشروطه و نهضت ضد استعماری ملی شدن نفت به این تجربه گرانبها دست یافت که علت اساسی عدم موفقیت این نهضت‌ها، اسلامی نبودن مبارزات بوده است؛ اگرچه در نهضت‌های اخیر، خط فکری اسلامی و رهبری روحانیت مبارز سهم اصلی را بر عهده داشته است، ولی به دلیل دور شدن این مبارزات از مواضع اصیل اسلامی، این جنبش‌ها به سرعت به رکود کشانده شد.

ملت ما در جریان انقلاب اسلامی از غبارها و زنگارهای طاغوتی زدوده شد و از آمیزه‌های فکری بیگانه خود را پاک نمود و به مواضع فکری اصیل اسلامی بازگشت و بر آن شده است که با موازین اسلامی، جامعه نمونه خود را شکل دهد.

در نظام جمهوری اسلامی بر اساس تلقی مکتبی، صالحان و مؤمنان عهده‌دار حکومت و اداره مملکت می‌گردند.

إِنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ (انبیاء/۱۰۵)  
وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ...  
(نور/۵۵)

و قانونگذاری که مبین ضوابط مدیریت اجتماعی است بر مدار قرآن و سنت جریان می‌یابد. بنابراین نظارت دقیق و جدی از ناحیه اسلام‌شناسان عادل و پرهیزکار و متمهّد امری محتوم و ضروری است.<sup>۱</sup>

جمهوری اسلامی به معنای مردم‌سالاری دینی است که در گفتار مقام معظم رهبری هم آمده است. اصطلاح جمهوری در فلسفه سیاسی، مفهوم معین و مشخصی ندارد. نظام حکومتی در آمریکا، فرانسه و بسیاری از کشورها جمهوری است، حتی شوروی سابق که رژیم سوسیالیستی داشت خود را جمهوری می‌خواند و مناطق تابع آن به عنوان جمهوری‌های شوروی خوانده می‌شد و اکنون که آن کشورها آزاد شده و خودمختارند باز جمهوری‌های جدید به شمار می‌آیند، با این که هر یک از این کشورها با دیگری از جهات گوناگون تفاوت دارد. بنابراین نباید گمان کرد که واژه جمهوری، دقیقاً شکل خاصی از حکومت است تا نظام اسلامی ما که جمهوری

۱. برگرفته از مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

است همان شکل را تقلید کند. مردم مسلمان ایران به رهبری امام خمینی نظامی را جایگزین رژیم پیشین طاغوتی کردند که شکل و خصوصیات آن همخوان با موازین اسلامی و دیدگاه‌های دینی درباره حکومت است. از این رو باید ارزش‌ها و احکام اسلامی مبنای عمل مسئولان نظام باشد نه این که «جمهوری» بودن نظام به معنای «غیردینی» بودن آن قلمداد گردد و «جمهوریت» سوژه و بهانه‌ای برای تقابل با «اسلامیت» نظام گردد. متأسفانه در برخی از نوشته‌ها آن چنان روی «جمهوریت» نظام تکیه می‌گردد که گویی انقلاب مردم ما انقلاب جمهوری بوده است، نه انقلاب اسلامی!

منظور از جمهوری اسلامی و مردم‌سالاری دینی این نیست که هر کس را که مردم خواستند می‌توانند به حکومت گمارند، چنان که به این معنا نیست که هر قانونی را مردم وضع کنند معتبر و لازم‌الاجرا است و باید محترم شناخته شود. چنین مفهومی از جمهوری و مردم‌سالاری قطعاً با دین سازگار نیست؛ زیرا در نظر دین اسلام حق حاکمیت و تشریح مختص به خدای تعالی است.

إِنَّ الْحُكْمَ لِلَّهِ (یوسف/۴۰)

مَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ (بقره/۱۰۷)

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (اعراف/۵۴)

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمَلِكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ

(آل عمران/۲۶)

در نگاه اسلام عبودیت پروردگار و اطاعت از او عالی‌ترین درجه کمال و باعث تأمین سعادت دنیوی و اخروی است. مردم‌سالاری دینی و جمهوری اسلامی به این معنا است که مردم در چارچوب احکام الهی و ضوابط شرعی در سرنوشت خویش مؤثر و صاحب نقش باشند «میزان، رأی ملت است»، تا زمانی که از قوانین و ضوابط الهی خارج نشوند و با مبانی شرعی مخالفتی نداشته باشند.

مَا كَانَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا الْمُؤْمِنَاتِ إِلا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْراً أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ (احزاب/۳۶)

به همین دلیل در اصل چهارم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از یک طرف به متکی بودن قوانین و مقررات بر اساس اسلام و موازین اسلامی اشاره می‌شود تا آنجا که بر حاکم بودن این اصل بر اطلاق و عموم همه اصول قانون اساسی تصریح شده است، و در اصل پنجم بر ولایت و امامت فقیه عادل و باتقوا و آگاه به زمان و شجاع و مدیر و مدبّر در عصر غیبت تأکید شده است و از طرف دیگر در اصل ششم بر اتکای اداره امور کشور بر آرای عمومی در انتخابات به صراحت سخن به میان آمده است.

یکی از ارکان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که نقش بسیار حساس و کلیدی در پاسداری از «اسلامیت» و «جمهوریت» نظام دارد، نهاد مقدس «شورای نگهبان» است که دارای وظایف و اختیارات بسیار مهم و تعیین کننده است. در این قانون شورای

نگهبان هم مرجع رسمی تفسیر قانون اساسی و هم مرجع تشخیص مغایرت و عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با اسلام و قانون اساسی و هم متولی نظارت بر انتخابات شناخته شده است. آنچه که در این نوشتار مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، مسئولیت سوّم یعنی «عهده‌داری نظارت بر انتخابات» است.

در این نوشتار سعی شده است که به صورت مستدل و منطقی و روشن به مسأله «نظارت استصوابی» و شبهات و سئوالاتی که پیرامون آن مطرح است پرداخته شود تا حقانیت دیدگاه «نظارت استصوابی» در برابر دیدگاه «نظارت استتلاعی» به صورت منصفانه روشن و آشکار گردد.

امید است خداوند همه ما را به آنچه که مورد خشنودی و خرسندی اوست هدایت فرماید و از حبّ دنیا که سرآغاز هر کژی و موجب هرگونه انحراف و بدعت است برحذر دارد.

أَمِين يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ